

י"ט בטבת תשע"ו, 31.12.2015

גיליון מס' 490

פרשת שמות

הבחירה בתוך השיעבוד

מתוך כתביו של הר' דוד אריה ברנשטיין זצ"ל

ותיראנן המיילדת את-הא-להים ולא עשו פאשר דבר אליהן מלך מצרים; ותחיינן את-הילדים. ויקרא מלך-מצרים למיילדת ויאמר להן מדוע עשיתן הדבר הזה; ותחיינן את-הילדים. ותאמרנן המיילדת אל-פרעה כי לא כנשים המצרית העברית: כי-חיות הנח בטרם תבוא אלהן המיילדת וילדו. למיילדת; וירב העם ויעצמו מאד. ויהי כי-יגראו המיילדת את-הא-להים; (א, יז-כ"א)

הדקדוקים נראים לעין כל, כי רבו: כיון שאמר פה וייטב א-להים, למה חזר ויעש להם בתיים? רש"י פירש: מהו הטובה? ויעש להם בתיים. (בתי כהונה ולויה ומלכות שקרויין בתיים). ולדבריו קשה למה סתם בתחילה ואח"כ את-הא-להים. ואם להודיע סיבת ההטבה להן, היה לו לכתוב זה קודם וייטב א-להים. כי הסיבה הקודמת למסובב.

ולבאר כל זה אמרתי להקדים בתחילה הקדמה אחת קטנה וזו צורתה: דבר זה ידוע לנו מן התורה, שדרך הקב"ה לנסות את האדם, אם הוא צדיק תמים. כמו שכתב: **כי מנסה ה' א-להיכם אתכם לדעת הישכם אהבים את ה' א-להיכם בכל לבבכם ובכל נפשכם** (דברים יג,ד). ואם האדם עומד בנסיונו, הקב"ה מטיב לו באחריתו וצדקתו עומדת לעד, לעולם הבא. בידינו לפרש מקרא זה ולומר שמה שכתוב בתחלה ויהי כי-יגראו המיילדת, היינו הטבת עולם הזה בעושר ובכל טוב, וגם אחר זה וירב העם ויעצמו מאד. כי לקחו את כל העושר והספיקו להם מים ומזון עבור הבנים אשר נולדו. כמשפט הראשון אשר הספיקו להם מים ומזון לפי כחם. לזה סיים הכתוב ויהי כי-יגראו המיילדת את-הא-להים. גם לאחר שהטיב להם א-להים, עמדו בניסיון וצדקתן, כאשר מתחלה, אז ויעש להם בתיים. היינו שכר עולם הבא אשר הוא דבר קבוע ואינו עובר, כמו בית אשר הוא קבוע ואינו מטולטל.

עוד נ"ל לפרש ע"פ דברי חז"ל (בבא בתרא, דף ט,ב): **ר' דף צדקה וחסד ימצא חיים צדקה וכבוד**: (משלי כא,כא) **משום דר' צדקה ימצא צדקה**...? (רב נחמן בר יצחק אמר: הקדוש ברוך הוא ממציא לו בני אדם המהוגנים לעשות להן צדקה. וזה המשך הכתוב: וייטב א-להים למיילדת. במה? וירב העם ויעצמו מאד. רוצה לומר להספיק מים ומזון להילדים שנולדו, כי אין לך מהוגנין יותר מאלו... זה שאמר הכתוב: וייטב א-להים למיילדת – בעולם הזה זהו נגד וירב העם ויעצמו מאד. שנתגלגל טובה ע"י לזולתם, ומשום זה אכלו פירותיהן בעולם הזה.

אבל נגד ויהי כי-יגראו המיילדת את-הא-להים, היתה לשם שמים: ויעש להם בתיים, והיינו לעולם הבא. כי הקרן קיימת לו לעולם הבא...

האם יראת הא-להים של המילדות, בחירתן לילד את היולדות ולהחיות את הילדים, למרות הגזרות, הוטמעה בנשמת היילודים הרבים בעומק השיעבוד?

ויאמר ה' ראה ראיתי את-עני עמי אשר במצרים ואת-צעקתם שמעתי מפני גנשיו כי ידעתי את-מכאביו: וארד להצילו | מיד מצרים וכו' ועתה הנה צעקת בני-ישראל באה אלי וגם-ראיתי את-הלחץ אשר מצרים להצים אתם: (ג, יז-ט).

הדיקדוקים באלו המקראות רבו... והנראה לי בביאור אלו המקראות, הוא ע"פ מה שמצינו (במסכת ר"ה י"ז, י"ח) **יפה צעקה לאדם בין קודם גזר דין בין לאחר גזר דין**, ובגזר דין הרבים הכל מודים שאע"פ שנחתם נקרע. נמצא לפי זה שכאשר הקב"ה גוזר דין על האדם, אין בכלל הגזירה אם יצעק לד' ויתחנן לו, רק הוא גוזר עליו סתם. ואם האדם ישכיל באחריתו, ויבחר לו דרך הטוב ויצעק לד' אז יקרע גזר דינו, כי הצעקה לד' היא מצוה. (ותלויה בבחירתו של אדם). והגם שגלוי לפני הקב"ה אם יצעק האדם אליו, מכל מקום כיון שזה תלוי בבחירתו של אדם, להכיר את בוראו ולהתחנן לו, הקב"ה מעלים עיניו מבחירתו של אדם, ואינו מביט אליו עד שיוציא האדם בחירתו הטובה מכח את הפועל. גם זה מסורת היא בידינו מן המפרשים ז"ל שלפי הגזירה היו צריכים אבותינו להיות משועבדים במצרים ד' מאות שנה. דכתיב בקרא, **...וְעַבְדוּם וְעָנוּ אֹתָם אַרְבַּע מֵאוֹת שָׁנָה:** (בראשית טו, יג). וקושי השעבוד גרם שיצאו ממצרים לסוף מאתיים ועשר שנים. (ומה שפירש"י לקמן בפ' וארא) **וְשָׂנֵי חַיֵּי קֹהֵת** (וי, יח). שאותן ת' שנה נמנו מיום שנולד יצחק, יש לומר כי לולא קושי השעבוד יותר מדאי, היו צריכים לעבוד ממש ת' שנה. אלא כיון שגרם קושי השעבוד שיגאלו לפני השלמת הת' שנה, עשה הקב"ה עמנו חסד, ומנה לנו מיום שנולד יצחק, כי דברי השי"ת לא ישובו ריקם. רק שדיבורו כפטיש יפצץ סלע (ירמיהו כג, כט) וכשרוצה לקרוע גזר דינו של אדם, אז הוא מהפך. פירוש הדבר כמו שמצינו בדם שראה עליהם פרעה במדבר, והפכו הקב"ה לדם מילה.

ועתה עלה בידינו בעזהושי"ת לפרש אלו המקראות בדרך זה. מתחילה מה שאמר לו הקב"ה **רָאָה רְאִיתִי אֶתְעֲנִי עַמִּי אֲשֶׁר בְּמִצְרַיִם**, האי ראייה היא ראייה מוקדמת בזמן מה שאמר לו הקב"ה לאברהם אבינו בין הבתרים, **וְעַבְדוּם וְעָנוּ אֹתָם אַרְבַּע מֵאוֹת שָׁנָה:** ר"ל אני ראייתו אז **אֶתְעֲנִי עַמִּי אֲשֶׁר בְּמִצְרַיִם**. עוד יש לפרש במלת **רָאָה רְאִיתִי** כמו רציתי אבל לא לחוץ יותר מדאי, רק **אֶתְעֲנִי עַמִּי אֲשֶׁר בְּמִצְרַיִם**. כי זהו מדרך הטבע, כשאדם עובד עבודת עבד אצל אחר, אז **תִּכְבַּד הָעֶבֶדָה** עליו מחר, יען כי איננו אוכל פרי עבודתו. מה שאין כן כשהוא עובד לעצמו. אז אין הדבר קשה בעיניו כי בעין יפה עובד. נמצא לפי זה (כיון שגזר הקב"ה) דאין בכלל גזירת הקב"ה של **וְעַבְדוּם וְעָנוּ אֹתָם** דוקא עבודת פרך, המפרכת את הגוף ומשברתו. מה טעם? כיון שהם בארץ לא להם, וכל טירחתן היתה בשביל אחרים, והיו יוצאין ידי חובת הגזירה בפחות הרבה ממה ש**עֲבָדוּ** בהם המצריים. **וְאֶתְעֲנִי עַמִּי אֲשֶׁר בְּמִצְרַיִם**. **וְעָנוּ אֹתָם** רצה לתרץ בזה, מה שיאמר לו לבסוף, כי הועילה תפלתן של ישראל, לקצר את הזמן. ואם כן אמאי לא הביא הקב"ה בתחלה בצעקתן שיצעקו אח"כ? משום שהצעקה והתפלה הן בבחירתו של אדם. ואין הקב"ה מצרפן עדיין למעשה עד שישלוט האדם בבחירתו.

הרב דוד אריה ברנשטיין (תר"ס-תש"ך) הוסמך לרבנות אך התפרנס מיגיע כפיו ועסק בתורה ובגמילות חסדים. נכדו שמוליק דרורי, חבר ראש צורים, ערך את הדברים, הוא מקדיש אותם להולדת נכדתו תמר קורן, ולנכדים התן בר המצוה רותם דיטור, ובני המצוה בשנה זו: אמוץ ישראל דרורי ובארי קניגסברג.

דף פרשת שבוע של הקיבוץ הדתי באתר הקיבוץ הדתי: www.kdati.org.il/parashat/hashavua.htm
כדי לקבל את הדף כל שבוע בדואר אלקטרוני, יש לשלוח הודעה אל: webmaster@kdati.org.il
ולרשום subscribe בשורת הנושא. כדי להפסיק, יש לכתוב unsubscribe בשורת הנושא.
תגובות למאמרים וכן הצעות לכתוב מאמרים, יש לשלוח אל: amudim@kdati.org.il
אתר האינטרנט של הקיבוץ הדתי: www.kdati.org.il